

**Авраменко І.М., к.е.н, доцент
кафедри “Економічна теорія” КДПУ
Авраменко О.І., асистент
кафедри “Облік і аудит” КДПУ
Валєєва Є.В., студентка КДПУ**

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті проведено огляд стану та проблем реформування податкової системи України, показано можливі напрямки її реформування. Автори статті представляють своє бачення проблеми і пропонують шляхи її подолання.

Постановка проблеми. Жодна країна світу не може існувати без податкової системи, вона є основою розвитку суспільства та економічного зростання держави. Податкова система відіграє провідну роль у формуванні державних доходів, відчутно впливає на доходи юридичних та фізичних осіб.

Історичними передумовами виникнення в суспільстві податків були переважно перехід від натурального господарства до грошового, зародження й формування інституту держави. Майбутнє України як держави з визначним вектором інтеграції в європейську спільноту потребує вироблення відповідних підходів до вдосконалення податкової системи країни, яка за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн. Закони з питань оподаткування розроблено з урахуванням норм європейського податкового законодавства, а також аспектів податкової політики ГАТТ/СОТ та інших міжнародних економічних організацій.

Стан вивчення проблеми. Питання про реформування податкової системи розглядалося багатьма науковцями та викладено в багатьох статтях та законах, але воно й досі не втратило актуальності і потребує подальшого дослідження.

Метою дослідження є короткий аналіз податкової системи України, приділена значна увага існуючим недолікам в її організації та запропоновані шляхи її вдосконалення.

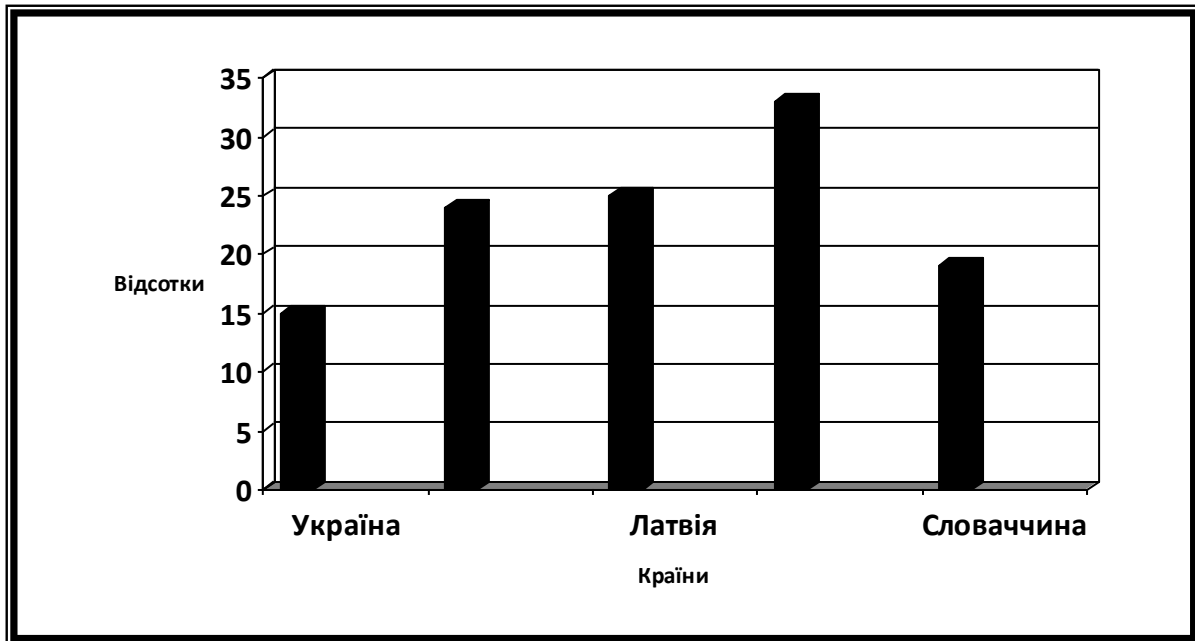
Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз численних публікацій, наукових статей та спеціальних видань дозволяє стверджувати, що розвиток та реформування податкової системи є актуальним питанням.

Питання реформування системи оподаткування України досліджували українські науковці В. Андрущенко, Т. Василькова, Г. Василевська, С. Гасанов, В. Геєць, Т. Єфименко, І. Луніна, В. Попович, А. Соколовська, В. Федосов та інші. [1,3]

Вітлінський В.В., Скрипник А.В. у своїй статті “Аналіз діяльності податкової системи України” розглядають концептуальні положення щодо створення функціональної податкової системи, яка була б у змозі забезпечити реалізацію пріоритетів національного соціально-економічного розвитку. І.М. Бурденко та О.В. Кравченко у своїй роботі “Аналіз стану й напрямки розвитку податкової системи України та її вплив на зростання економіки” стверджують, що податкова система може бути ефективною тільки тоді, коли при її формуванні враховуються специфічні умови національної економіки, трудові традиції населення, а також інші чинники.

Викладення основного матеріалу дослідження. В основу формування вітчизняної податкової системи в Україні покладені міжнародні податкові системи, які не враховують специфічні умови економічного розвитку країни. Але не зважаючи на це, Україна успішно підтримує стосунки у сфері оподаткування з іншими державами, які застосовують діючі в усьому світі стандарти, що розроблені Організацією економічного співробітництва та розвитку і Організацією Об'єднаних Націй, завдяки чому забезпечується адаптація законодавства України у сфері міжнародного оподаткування до законодавства інших країн. Завдяки цьому Україна уклала 60 міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування практично з усіма країнами СНД, Європи, багатьма країнами Азії, Північної та Південної Америки і кількома країнами Африки, з яких 55 укладено за роки незалежності України, а 5 – успадковані від колишнього СРСР (відповідно до Закону України “Про правонаступництво України”). [6]

Реформування податкової системи – це зниження податкового навантаження на економіку країни, здійснюючи послідовні заходи, спрямовані на виконання цього завдання, зменшуючи ставки таких основних податків, як на додану вартість – з 28 до 20 відсотків, на прибуток підприємств – з 30 до 25 відсотків та запроваджуючи плоску шкалу оподаткування доходів громадян за ставкою у розмірі 15 відсотків, зменшуючи нарахування у фонд заробітної плати. У деяких країнах ЄС також здійснено перехід до пропорційного оподаткування доходів громадян, однак за значно вищою ставкою, зокрема в Естонії – 24 відсотки, Латвії – 25 відсотків, Литві – 33 відсотки, Словаччині – 19 відсотків. Ставка, за якою сплачується податок з доходів фізичних осіб в Україні, значно менша, ніж у державах – членах ЄС (див. рис. 1).

Рис.1. Податкова ставка з доходів громадян за 2006 рік

Достатньо високе податкове навантаження в нашій країні суттєво позначається на доходах споживачів – пересічних громадян. Мова йде передусім про сплату непрямих податків при купівлі товарів і послуг (ПДВ, акцизи, спеціальні збори до Пенсійного фонду, митні збори з імпортованих товарів тощо), а також податки з нерухомості та рухомого майна. Сукупні обсяги цих податків сягають 45-46 % від суми усієї офіційної зарплати та інших індивідуальних доходів. Окрім того, прямі податки на доходи громадян у цьому році становлять 15,1 – 15,2 % їх сукупної величини. Отже, в середньому до 62 % індивідуальних доходів працездатних громадян сплачується ними через податкову систему до бюджету і Пенсійного фонду країни. А для пенсіонерів та інших соціально незахищених прошарків населення податкове навантаження сягає 47,5 % їх індивідуальних доходів. Наслідком такої обтяжливої податкової політики є виїзд соціально незахищених громадян за кордон у пошуках кращого заробітку. [5]

Через непрямі податки держава фактично перекидає усі навантаження на плечі населення. Платники непрямих податків, як правило, не знають, що їх доходи оподатковують. Більше того, вони не обурюються, купуючи товари та послуги, а отже ставки ПДВ, акцизів, мита, спецзборів і т.п. можна підвищувати, постійно множити кількість видів непрямих податкових вилучень, довільно завищувати суми останніх, використовуючи неправдиві дані про величину предмета оподаткування. Внаслідок цього податківці можуть вільно маніпулювати розрахунками платежів, а отже, не докладаючи зусиль, отримувати необхідні надходження. [2] Не меншою вадою чинної

податкової системи прибічники реформи вважають нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження. Так, для суб'єктів господарювання така нерівномірність сформувалася через запровадження спеціальних систем оподаткування для сільських господарств, малого та середнього бізнесу, а також для підприємств, що діють на території спеціальних економічних зон, технопарків і зон пріоритетного розвитку. Така міжгалузева і міжтериторіальна нерівномірність податкового навантаження досягає від 12 до 15 % доданої вартості на окремих підприємствах. Подібна ситуація спотворює ринкову мотивацію до інвестицій у найрентабельніші сектори економіки, змушує окремі господарства уникати виконання податкових зобов'язань, фальсифікувати податкову звітність тощо.

Водночас ставка на прибуток підприємств менша ніж в розвинених країнах – членах Євросоюзу (майже 30,1 відсоток) та вища ніж у державах, що набули членства з 2004 року (приблизно 20,6 відсотків). Також в Україні найнижчі ставки акцизного збору. Акцизний збір у Франції, Великобританії, Португалії, Німеччині та Мальті на тютюнові вироби становить понад 60 відсотків вартості товару, тоді як в Україні – від 15 до 21 відсотка. [6]

Іншими причинами нерівномірності податкового навантаження експерти вважають законодавчо встановлені звільнення від сплати податків у окремих секторах економіки, а також додаткові надвисокі податкові зобов'язання для таких державних монополістів, як газо– і нафтотранспортні підприємства (для них податкові вимоги перевищили 100 % доданої вартості).

На відміну від країн ЄС податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Існуюча система формування державних доходів відображає недосконалість перехідної економіки та має переважно фіскальний характер. Ринкове реформування економіки супроводжувалося неодноразовими спробами удосконалити податкову систему шляхом прийняття окремих законодавчих актів, що були недостатньо адекватними стану економіки, характерними рисами якої є структурні диспропорції, наявність значних обсягів тіньових оборотів, платіжна криза.

До 2015 року в Україні проводитиметься реформування податкової системи, виходячи із стратегічних цілей - побудови соціально-орієнтованої конкурентоспроможної ринкової економіки та інтеграції у європейське співтовариство відповідно до положень Конституції України, Універсалу національної єдності, завдань, передбачених проектом Державної програми економічного і соціального розвитку на 2007 рік, а також Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і

фінансування на 2008-2010 роки, схваленого постановою Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2006 р. N 1359.

Стратегічними цілями податкової реформи визначено:

- підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу;
- легалізація тіньового сектору;
- активізація інвестиційних процесів в економіці;
- простота та зрозумілість податкових норм для суб'єктів господарювання;
- скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків та держави на їх адміністрування;
- адаптація податкового законодавства України до законодавства ЄС;
- забезпечення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків;
- запровадження інформаційно-аналітичної системи держ авної податкової служби в національному масштабі;
- автоматизація процесів оподаткування із застосуванням сучасних технологій.

Як запевняє радник Президента України Володимир Лановий, в результаті реформи буде встановлено оптимальне значення ставок: податок на прибуток – 10%, ПДВ – 12%, податок з індивідуальних доходів – 12 %, єдиний соціальний податок – 25%. Загальне податкове навантаження може зменшитися для суб'єктів господарювання за 7 років до 28 – 28,5% створеної ними додаткової вартості, а стосовно працездатних громадян – до 40% від суми доходів. При цьому за 7 років реформ, реальний ВВП може зрости в 2,3 раза. [4]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для забезпечення нової бажаної системи відносин оподаткування необхідне поступове зниження вагомості й досягнення оптимального значення загального податкового навантаження на всі види діяльності. Також необхідно зменшення кількості контролюючих органів з одночасним створенням єдиних правил контролю за податками, поетапне зниження податкового навантаження на платників. Необхідне підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, покращення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, формування доходів бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої бюджетної політики на середньострокову перспективу.

Податкове реформування необхідно проводити разом з проведенням реформи з оплати праці та економічно обґрунтованого розширення пакета соціальних послуг і гарантій працюючому населенню (запровадження мінімальної погодинної заробітної плати, здійснення оплати праці працівників

бюджетної сфери на основі Єдиної тарифної сітки виходячи з тарифу I розряду на рівні законодавчо встановленої мінімальної заробітної плати)

Реформування податкової системи потребує спрямування податкового навантаження із сфери виробництва на сферу споживання, а також на ресурсні та екологічні платежі, у зв'язку з чим необхідно насамперед зменшити податкове навантаження на прибуток підприємств та фонд оплати праці, реформувати акцизний збір, ресурсні та рентні платежі, плату за забруднення навколишнього природного середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Єфименко Т.*, Про основні напрями реформування податкової системи України: проблеми теорії і практики//Збірник наукових праць НДФІ. – 2003. – №4.
2. *Іголкін І.В.*, Податкова реформа як об'єктивна необхідність зміцнення дохідної частини державного бюджету, Фінанси України, 2005. – №8.
3. *Лук'яненко І.Г.*, Напрями реформування бюджетно-податкової системи в Україні, Економіка, фінанси, право, 2004. – № 6.
4. *Маргалик В.*, “Тіньова” економіка – результат податкового навантаження, “Діловий вісник” 2005, № 12(139).
5. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України – НБУ, науково-дослідний фінансовий інститут при Міністерстві Фінансів України. – 2004.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2007 р. N 56-р Київ “Про схвалення Концепції реформування податкової системи”.